Klassiskt verk om autism i svensk översättning

Uta Frith, red. **Autism och Aspergers syndrom.** 309 sidor. Stockholm: Liber, 1998. Pris ca 306 kr. ISBN 91-47-04853-0.

Recensent: Anders Brynge, chefsöverläkare, barnpsykiatriska kliniken, Länssjukhuset Ryhov, Jönköping.

Ett redan klassiskt verk om autism finns nu översatt under titeln »Autism och Aspergers syndrom». Redaktör är Uta Frith (tidigare på svenska: »Autism, gåtans lösning», Liber, 1994), vars forskning och böcker fått svåröverskattad betydelse för förståelse, vård, pedagogik och omsorg vad gäller barn, ungdomar och vuxna med autismproblematik. Utöver Hans Aspergers originalartikel finns bidrag av Lorna Wing, Christopher Gillberg, Digby Tantam, Margaret Dewey och Francesca Happé, alla betydande namn på fältet.

Uta Frith redogör i ett kapitel för kunskapsutvecklingen om autism och för kärnsymtomen. Hon berättar om sin och Simon Baron-Cohens banbrytande forskning rörande mentalisering och begreppet »Theory of mind». Redan i småbarnsåldern utgår människan intuitivt från att andra har egna tankar och känslor. Brister denna kunskap leder det till grava sociala handikapp. Uta Frith diskuterar också gränserna för autism, bl a gentemot språkstörningar och koncentrationsstörningar.

Banbrytande originaltexter

Tore Duvner, fackgranskare, fascineras av Hans Aspergers originaltext från 1944, med dess lysande iakttagelser och skarpsynta formuleringar. Ett exempel: »Den autistiske individen måste alltid utgå från sina egna erfarenheter och tänka ut allt själv» – eftersom denne inte förstår att andra kan ha egna och bättre tankar. Där ges också synpunkter på ärftlighet. Asperger menar vidare att autism står nära genialitet. Detta är tankeväckande idag när framstegen i genetisk forskning snart kan öppna för etiska konflikter kring hur denna kunskap ska hanteras.

Lorna Wings kapitel ger en exposé över kunskapstillväxten sedan Kanner och Asperger, framför allt under 1980- och 90-talen. Hennes forskning har lett till beskrivning av »Triaden av sociala störningar» (social förståelse, kommunikation och fantasibrist), grunden för diagnossystemens klassifikation. Hennes insikter om hur olika autism kan uttryckas har varit banbrytande och bidragit till att bilden av »barnet i glaskupan» avfärdats. Synen på det autistiska barnets förmågor och svårigheter har nyanserats. Autism ses som ett störningskontinuum med Kanners syndrom vid ena extremen och högfungerande autism och Aspergers syndrom vid den andra.

Teori varvas med praktik

Christopher Gillberg ger läsaren träffande fallbeskrivningar av Aspergers syndrom och levandegör så diagnosen för läsaren, Aspergers teser om ärftlighet får stöd i analyserna. Gillbergs egna diagnoskriterier presenteras, och en diskussion förs om släktskapen mellan kannersk autism, högfungerande autism och Aspergers syndrom.

Digby Tantam beskriver olika typer av språkstörningar förknippade med autistiska störningar. Språkstörningarna hänför han främst till brister i kommunikation och social förståelse. Han diskuterar också skillnader mellan autism och bland annat schizoidi.

Margareta Deweys kapitel är mer behandlingsinriktat och praktiskt kliniskt användbart. Hon beskriver ett enkelt »test» med exempel på Aspergerdrag (som innehåller några i bästa mening obetalbara »mr Bean»-situationer). Hon vill skydda Aspergerpersonen från omgivningens nedlåtenhet, och ger råd om hur man underlättar för denne att ändra oändamålsenliga handlingsmönster och åsikter. Hon betonar uppmuntran och beröm.

Francesca Happé analyserar begreppsbildningen kring autism utifrån författare med autism (bland andra Temple Grandin) och diskuterar »Theory of mind», empatibrist och andra uttryck för autism. Hon tar upp kognitiva teorier som bristande »Central coherence» (oförmåga att bearbeta information för att få mening), teorin om kommunikationens relevans samt bristande metarepresentation. Hon försöker också beskriva hur olika kognitiva brister samverkar för att producera det som vi uppfattar som autistiska störningar.

Solid kunskapsbas

Tillsammans med Uta Friths tidigare bok ger boken »Autism och Aspergers syndrom» läsaren en solid bas för sin kunskap om kommunikationshandikapp, oberoende av yrkesbakgrund. Det är spännande läsning, de teoretiska avsnitten växlar med klarläggande exempel och fallbeskrivningar.

Översättningen är något bunden, men ligger då också nära originalet, vilket är en fördel med tanke på den täta texten i förlagan. Hans Aspegers artikel är översatt med hänsynstagande till det tyska originalet. Ordet »ondskefull» har på en del ställen använts om barn med Aspergers syndrom. Det får en olycklig närmast metafysisk klang och hamnar vid sidan om vad det vill beskriva. Engelskans »malicious» lånar sig hellre till ord som »elak», »illvillig», »skadeglad», mer igenkännbara tecken hos en del av dessa barn. De är inte ondskefulla, snarare utesluter deras handikapp överlagd ondska. Detta är viktigt eftersom fördomar om dessa personers farlighet lätt växer sig starka.

Boken kan tyckas en aning omodern och mindre uppdaterad ur en del aspekter. Bland annat refereras fortfarande till DSM-III, medan man i verksamheterna sedan flera år använder DSM-IV. Likaså refereras till förarbeten på ICD-10, den färdiga versionen har varit i bruk ett tag.

Nyare forskning med neuropsykologiska undersökningar samt hjärnfunktionsforskning med bilderingsteknik och neuropsykologiska data saknas, liksom senare genetisk forskning. Också inom pedagogik och behandlingsmetoder har en del utveckling skett. För en uppdatering rekommenderas att man kompletterar läsningen med Schopler-Mesibov »Asperger syndrome or high functioning autism» (Plenum 1988) eller Bauman »The neurobiology of autism» (Johns Hopkins University Press, 1997). För den som önskar en mer lättillgänglig och mer praktiskt inriktad handbok av utomordentlig kvalitet rekommenderas Tony Attwoods »Asperger's syndrome» (Jessica Kingsley Publishers, 1998).

Rekommenderas som lärobok

Det förtar emellertid inte bokens värde som centralt och grundläggande verk. Den rekommenderas till alla som intresserar sig för autism och ger en stabil grund för fortsatt fördjupning i ämnet. Den rekommenderas som litteratur vid högskolorna, både vid de pedagogiska och de medicinska och psykologiska utbildningarna. •